СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 685.001.76(045)

О. І. БАБЧИНСЬКА, О. О. КАШИНА
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті досліджено та проаналізовано основні аспекти реалізації інноваційних проектів. Запропоновано схему управління інноваційним проектом та систему класифікації проектів. Визначено основні методики реалізації проектів з врахуванням різних форм та методів управління інноваційними проектами.

Ключові слова: проект, інноваційний проект, управління інноваціям, форми управління: лінійно-програмна, координаційна, матрична, проектна.

O. I. BABCHYNSKA, O. O. KASHYNA
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

CHARACTERISTIC OF THE MAIN FEATURES OF INNOVATIVE PROJECTS ON THE DOMESTIC ENTERPRISES

The main aspects of the implementation of innovative projects are studied and analyzed in the article. The schemes of innovative and classification system are offered. The basic techniques of project implementation are studied, according to the various forms and methods of management of innovation projects.

Keywords: project, innovative project, innovation management, forms of control: linear programming, coordinating, matrix, and project.

Вступ

В умовах функціонування в конкурентному середовищі, особливої актуальним набирає питання застосування інноваційних підходів до управління, як усією діяльністю підприємства, так і створенням та впровадженням окремих проектів. Як показує вітчизняна практика, інноваційна діяльність спостерігається лише у незначної кількості підприємств, більшість з яких займається лише розробленням та впровадженням нової або вдосконаленої продукції, оскільки традиційні її види значною мірою є неконкурентоспроможними як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Застосування інноваційних до управління проектами підходів дозволить не тільки слідувати останнім економічним тенденціям, а й оптимізувати, вдосконалити та підвищити ефективність їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні та практичні аспекти створення ефективних інноваційних технологій в управлінні підприємством та створення інноваційних проектів знаходять своє відображення у наукових працях багатьох вчених-економістів: Г. Андрощук, Л. Антонюк, Ю. Бажала, В.Верби, О.Гребешкова, О. Гуцалюк, М. Кондратьєва, С. Кравченка, О. Кузнєцова, І. Павленко, М. Яковенко та інших. Розвиток наукових досліджень у напрямку управління проектами на сьогодні є одним із напрямків, що динамічно розвивається в Україні.

Постановка завдання

Метою статті є дослідження механізмів управління інноваційними проектами, та їх ефективності застосування при впровадженні проектів.

Виклад основного матеріалу

Сучасна практика ведення бізнесу показує, що значна кількість підприємств вже здійснила часткову оптимізацію виробничих, управлінських і проектних операцій, які мають технологічну та економічну виправданість. Проте навіть за таких дій, ефективність функціонування підприємств є нижчою від зарубіжних конкурентів, оскільки процес оновлення часто не поєднується з інноваційним процесом та впровадженням інноваційних проектів. Тому правильна побудова та реалізація інноваційних проектів дозволить набагато ефективніше використовувати потенціал вітчизняних підприємств та скоротити відставання від закордонних компаній.

В загальному розумінні проект – це тимчасова діяльність, спеціально спланована для унікальних неповторних умов, тобто послідовність взаємозалежних подій з впровадження інновації для створення цінності, яка визначається гармонізованою вигодою для всіх зацікавлених сторін завдяки унікальній властивості продукту проекту, що реалізується в рамках досягнення місії соціально-економічної системи та за умов невизначеності, встановлених обмежень щодо часу, ресурсів та наявних особливостей експлуатації продукту проекту [1, с.21].

Інноваційного проекту – це поділ основних робіт проекту (визначених під час опису змісту) на дрібніші, більш керовані з метою: удосконалення точності оцінок вартості, часу та ресурсів; визначення основи для контролю виконання; удосконалення розподілу відповідальності [2]. В законі України «Про інноваційну діяльність» наводиться таке тлумачення, інноваційний проект – це комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (зокрема інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції [3].

Для управління інноваційним проектом необхідно приймати відповідні управлінські рішення, пов'язаних з визначенням цілей, організаційної структури, плануванням заходів і контролем за ходом їх виконання, направлених на реалізацію інноваційної ідеї. Основою управління інноваційними проектами має бути передові науково-технічні досягнення та досвід реалізацій аналогічних чи подібних проектів в тій чи іншій сфері господарювання. Управління проектом необхідно реалізовувати на протягом всього його життєвого циклу, від його ідеї, до повної її реалізацій. При цьому слід звернути увагу на те, що створення інноваційного проекту з унікальними властивостями завдяки реалізації потребує і спеціальних знань, методів й підходів до управління. Найбільш загальна схема для управління проектом, на нашу думку, включає такі етапи як збір інформацій про аналогічні чи подібні проекти, а також нові ідеї і підходи, вибір напрямку інноваційного проекту, реалізація проекту, аналіз отриманих наслідків рис.1.

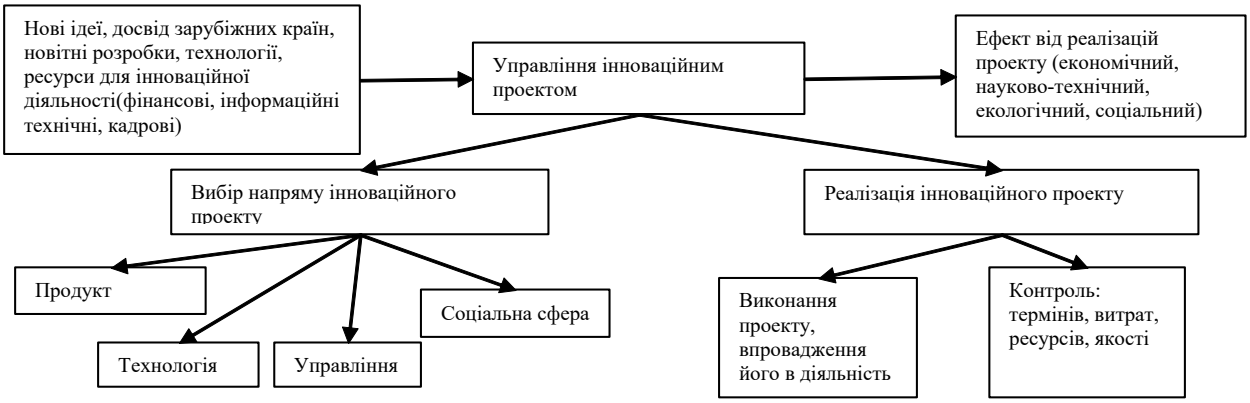

Рис. 1. Структурна схема управління інноваційним проектом підприємства

Для створення нового проекту на підприємстві необхідно визначити напрямок роботи, враховуючи специфіку та особливості діяльності підприємства. При формуванні ідеї інноваційного проекту спочатку визначити такі основні складові проекту, як вид інновації, відношенням до вже наявних систем, масштаб та терміном реалізації табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація інноваційних проектів

Класифікаційна ознака	Види
За типом інновації	новий товар; нова послуга; новий метод виробництва; новий метод управління; новий ринок; нове джерело сировини.
Відношення до наявних систем	підривний інноваційний проект, що пропонує абсолютно нову систему, передбачає відмову від існуючих моделей, має на меті завоювання існуючих або абсолютно нових ринків; підтримуючий інноваційний проект, метою якого є удосконалення існуючих систем, підвищення їх якості.
За масштабом	малий проект; середній проект; мегапроект
За термінами реалізації	короткострокові (швидкісні) (до 1 року); середньострокові (від 1 року до 5 років); довгострокові (понад 5 років)

При виборі проекту відповідно до даної класифікації слід враховувати, як власні ресурси підприємства так і можливість отримати додаткові, для успішної реалізації інноваційного проекту. Для реалізації проекту також можна використовувати залучені кошти, як у вигляді інвестицій так і у вигляді кредитів, за таких умов необхідно ретельно дослідити прибутковість даного проекту, чи покриє вона розмір

злучених коштів. сприяє досягненню мети функціонування підприємства.

З метою успішного управління інноваційним проектів необхідно керуватись такими принципами як:

– застосовувати сучасні підходи до управління проектом;

– визначеність та за документованість усіх рішень, врахування можливих ризиків та форс-мажорних обставин;

– чітка структурованість проекту та визначеність у часі;

– високий ступінь деталізації етапів проекту та орієнтація на кінцеву мету;

– забезпеченість різними видами необхідних для його реалізації ресурсів: фінансових, інформаційних, матеріальних, трудових.

Підчас реалізації проекту може виникнути потреба у виконанні специфічних функцій управління реалізацією інноваційних проектів можуть застосовуватись різні організаційні форми управління: лінійно-програмна, координаційна, матрична, і проектна.

Лінійно-програмна форма – суть форми полягає в передачі всіх виконавців проекту в підпорядкування одному органу управління і формуванні на цій основі фактично нової організаційної системи. Їх створення виправдано при виконанні одного або декількох складних, дорогих і довготривалих проектів.

Координаційне управління реалізується за умови, що найвищі органи керівництва передають частину функцій по контролю і координації одному з найактивніших виконавців проекту, залишаючи за собою право ухвалювати змістовні рішення. Часто для цього створюються спеціальні колегіальні органи з представників всіх або найважливіших виконавців проектів і споживачів результатів його виконання. Структури координаційного типу, будучи найгнучкішими і адаптивними, можуть успішно застосовуватись при управлінні реалізацією комплексно-дискретних і слабо зв’язаних проектів різних масштабів. Особливо просто будується і функціонує їх організаційний механізм при виконанні локальних і внутрішньо організаційних проектів.

Матрична форма управління часто застосовується при реалізації широкомасштабних інноваційних проектів. Коли виникає потреба створення окремої організації,яка б займалась реалізацією проекту і повноваженнями по розподілу і контролю за витраченням ресурсів, коректуванню поточних планів, стимулюванню своєчасного і якісного досягнення проміжних результатів, а отже покладанню на неї додаткових функцій управління. В цьому випадку потрібен значний перерозподіл повноважень і функцій у всій системі управління, і координаційна форма управління проектом перетворюються на матричну форму.

Проектне управління – сукупне управління всіма трудовими, фінансовими і матеріальними ресурсами, що вимагаються для забезпечення процесів проектування і виробництва нового продукту у вказаний термін, в межах запланованої кошторисної вартості і із заданою якістю. Проектна форма організації управління найбільш ефективна при рішенні проблемних задач, пов’язаних з переорієнтацією цілей організації, або зміною шляхів їх досягнення. У проектній структурі для вирішення конкретної інноваційної задачі створюється спеціальна робоча група (команда проекту), яка після завершення роботи над проектом розформовується.

Вибір форми управління проектом необхідно здійснювати відповідно до його структури та розмірів. Для великих проектів, які можуть існувати окремо від основної сфери діяльності підприємства доцільно використовувати матричний або лінійно-програмний метод управління. При реалізації проектів, що спрямовані на удосконалення діяльності організації чи товарів (послуг), що виробляється слід використовувати, координаційний або проектний метод управління. На нашу думку, для реалізацій невеликих проектів найбільш оптимальний методом є проектне управління, так як дана форма є найбільш не потребує додаткових затрат на створення та функціонування, і команда, що створюється для роботи над проектом є працівниками підприємства, які добре знають особливості його функціонування.

При управління інноваційним проектом слід також детально визначити можливі управлінські ризики, адже саме інноваційні проекти є найбільш високо ризиковими через невизначеність результату на початкових етапах виконання проекту. Ризики при реалізації інноваційного проекту можуть виникнути або на стадії продукування та вибору ідеї інноваційного проекту, або вже на стадії безпосередньої розробки та впровадження інноваційного проекту в реальних умовах господарювання. В будь-якому випадку, чим пізніше виявився той чи інший ризик, тим більша імовірність виникнення збитків або тим більшою виявляється недосяжність поставлених цілей. Базовими поняттями при розробці системи управління проектами на вітчизняних підприємства є: інноваційний проект; портфель інвестиційних проектів; інноваційна програма; бізнес-план проекту; життєвий цикл проекту.

Портфель інвестиційних проектів – сукупність бізнес-ідей, інвестиційних (інноваційних) проектів, які знаходяться в компетенції одного центру відповідальності. Портфель проектів формується інвесторами, які здійснюють виробничу діяльність, і охоплює об'єкти інвестування усіх видів. Портфель інвестиційних проектів переважно складається із: середньо-термінових і довготермінових проектів більшою мірою (створення нової продукції, технології, придбання організацій, обладнання, незавершених об'єктів, іншої нерухомості), короткотривалих проектів меншою мірою (проекти реконструкції та технічного переозброєння підприємств із терміном здійснення до року).

Інноваційна програма – захід, який охоплює групу взаємопов'язаних проектів та заходів, що об'єднані загальною метою і умовами їх виконання, потребують тісної координації у довгостроковому періоді. Інноваційна програма підприємства розкриває основний зміст проекту і слугує важливим джерелом інформації для розроблення планів маркетингу, операційних, фінансових планів, бізнес-плану загалом.

Бізнес-план проекту – документ, що визначає необхідність здійснення інвестування, який у вибраній послідовності містить розділи із основними характеристиками проекту, фінансовими показниками, що пов'язані з його реалізацією. Завершений бізнес-план є підґрунтям для змогу та презентації його основних ідей інвесторам. Бізнес-план дає можливість погоджувати інвестиційні програми з їх фінансовим забезпеченням.

Життєвий цикл проекту – сукупність логічно взаємопов'язаних робіт, завдань проекту, в процесі завершення яких досягається один із основних результатів проекту. Життєві цикли проектів у різних областях діяльності можуть істотно відрізнятись і охоплювати різні стадії (фази). Чіткого розмежування між фазами життєвого циклу проекту може і не бути, тобто процеси, які виконують на одній стадії, можуть виконуватись паралельно з елементами іншої стадії [5, с.158].

У світовій практиці управління проектами існує чітко визначена система застосування знань і процесів управління проектами. Діючий стандарт Інституту проектного менеджменту визначає дев'ять галузей знань(компонентів) управління проектами: управління інтеграцією в проекті, управління змістом проекту, управління часом у проекті, управління вартістю проекту, управління якістю проекту, управління трудовими ресурсами проекту, управління інформаційним зв'язком у проекті, управління ризиком у проекті, управління закупівлями у проекті [4, с.125]. Широкий спектр інноваційних інструментів управління, які можна використовувати для розробки і реалізації цільових програм і проектів також включає: аутсорсинг – передача організацією визначених функцій іншій компанії, що спеціалізується у відповідній сфері; бенчмаркінг – вивчення найкращого досвіду управління і впровадження його у власну діяльність; реінжиніринг – фундаментальне переосмислення діяльності та відповідні дії для досягнення різких, кардинальних змін.

Висновки

Отже, при створенні вітчизняним підприємством інноваційного проекту слід враховувати досвід реалізації аналогічних проектів, застосувати інноваційні методи і засоби управління проектами. Детальний опис інноваційного проекту, чітке визначення його структури, планування і оцінювання ризиків та методів управління дозволить досягнути намічених результатів проекту. А також отримати високу якість реалізації проекту та відповідність його запланованим показникам, підтримування контроль за ходом виконання проекту, з економити, раціонально їх використовувати ресурси, значно знизити ризики пов'язані з реалізацією проекту та спрогнозувати подальші перспективи існування даного проекту.

Література

1. Рач В.А. Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку : [навч. посіб.] / В.А. Рач, О.В. Россошанська, О.М. Медведєва ; за ред. В.А. Рача. – К. : «К.І.С.», 2010. – 276 с.

2. Цюцюра С.В. Моделі управління інноваційними проектами модернізації підприємств [Електронний ресурс] / С.В. Цюцюра, О.В. Криворучко, М.І. Цюцюра. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Uprv/2008_2/tcjutcjura.pdf

3. Про інноваційну діяльність : закон України від 04.07.2002 / Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 47. – 646 с.

4. Шпильова Т.І. Розширення компонентів управління інноваційними проектами / Т.І. Шпильова, В.Д. Шпильовий // Вчені записки: Університет економіки та права «КРОК». – 2008. – № 18. – Т. 3 –С. 125–135.

5. Гнилянська Л.Й. Управління інноваційними проектами на підприємстві / Л.Й. Гнилянська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.2. – С. 156–159.

References

1. Rach V.A. Upravlinnya proektami: praktichni acpekti pealizaczii ctratedii pegionalnodo pozvitku: navch. pocib./ V.A. Rach, O.V. Rossjoshanska, O.M. Medvedieva, za red. V.A. Racha. - K.: «K.I.C.», 2010. - 276 s.

2. Czyuczyura S.V. Modeli upravlinnya innovaczijnymi proektami modernizaczii pidpriemstv / S.V. Czyuczyura, O.V. Rhivoruchko, M.I. Czyuczyura. - Elektonnui resurs. - Rezhym dostupu do resurcu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Uprv/2008_2/tcjutcjura.pdf

3. Pro innovaziinu diyalnist: zakon Ukrainy vid 04.07.2002 // Vidomosti Verxovnoii Rady Ukrainy. -1999. - № 47. -646 s. - zi zminamy ta dopovnennyamy.

4. Shpylova T.I. Rozshyrennya komponentiv upravlinnya innovaczijnymy proektamy // T.I. Shpylova, V.D. Shpylovyi /Vcheni zapyski: Universytet tkonomiky i prava «KROK». - 2008. - №18. - T. 3. - S.125-135.

5. Gnylanska L. Y. Upravlinnya innovacziinymi proektami na pidpryemstvi /L.Y. Gnylanska // Naukovyj visnyk NLTU Ukraiiny. - 2012. - Vup. 22.2. - S. 156-159.

Надійшла 19.02.2014; рецензент: д. е. н. Чорна Л. О.